

ФІЛОСОФІЯ, ПОЛІТОЛОГІЯ, СОЦІОЛОГІЯ

С. В. Онищук,
кандидат наук з державного управління, доцент,
начальник Управління державної служби
Головного управління Державної служби України
в Івано-Франківській області

УДК 2 (477)

МІЖКОНФЕСІЙНИЙ ДІАЛОГ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Розглядається проблематика міжконфесійного діалогу в сучасній Україні. Міжконфесійний діалог розглядається крізь призму багатоконфесійності української цивілізації. Висвітлено ключові інституційні основи становлення міжконфесійного діалогу в сучасній Україні

Ключові слова: держава, церква, міжконфесійний діалог, Всеукраїнська рада церков і релігійних організацій.

Забезпечення міжконфесійного діалогу в сучасній Україні є одним із ключових питань, що стоять у центрі як теоретичних досліджень, так і практики та політики загалом. Цю потребу визначили такі чинники, як необхідність пошуку основи сполучення релігійних відмінностей у полі української цивілізації, потреба в соціальній стабільності і соціальному консенсусі в горизонтальних і вертикальних зрізах українського суспільства, імператив подолання релігійної нетерпимості в соціальній сфері, забезпечення толерантного клімату для взаємодії між послідовниками різних конфесій, а також між релігійними і світськими сегментами українського суспільства. Це корелює з практичного завдання необхідності корекції та вироблення адекватної політики державно-конфесійних відносин, враховуючи багатоконфесійність нашої держави і спрямування на досягнення оптимального балансу інтересів усіх зацікавлених груп.

Міжконфесійний діалог у сучасній Україні може бути розглянутий у двох іпостасях: як діалог між носіями релігійних традицій, розглянутий крізь призму багатоконфесійності української цивілізації та історичного конструктивного досвіду, і як інституціоналізована практика спілкування релігійних організацій, релігійних лідерів, релігійних та світських інституцій. Остання проекція може бути розглянута за двома параметрами (політична заангажованість і соціальні доктрини) для підвищення вкладу релігійних організацій та використання потенціалу релігійного фактора в забезпеченні дієвості міжконфесійного діалогу як політичної стратегії і як форми сполучення релігійних відмінностей саме з урахуванням особливостей української цивілізації і сучасних трансформаційних тенденцій. Увагу слід акцентувати на двох положеннях: перше належить до сфери сполучення релігії,

держави та місцевих звичаїв, друге — до європейських пропозицій щодо використання релігійного фактора в публічній політиці на місцевому рівні.

Україна, — справді багатоконфесійна держава, де переважає православ'я. До нього належить 17 941 організація, а це — 51 % загальної релігійної мережі країни. Проте навіть православ'я в Україні не має єдиного інституційного оформлення, воно представлене трьома православними церквами. Це — Українська православна церква (УПЦ), Українська православна церква — Київський патріархат (УПЦ-КП), Українська автокефальна православна церква (УАПЦ) та кілька невеликих угруповань, які сповідують окремі версії православного віровчення. Друге місце за кількістю релігійних організацій посідає Українська греко-католицька церква (УГКЦ) — 3 765 організацій. Мусульманські релігійні організації теж відзначилися своїм зростанням, зараз частка мусульманських релігійних організацій зросла і становить 4,3 %. Також зросли і релігійні організації протестантських напрямів із 26,5 % до 29,1 % [1, с. 4].

Світовий досвід показує, що у багатоконфесійних державах, де співіснують різні релігійні течії, проблема рівності їхніх можливостей, рівноправного діалогу є найбільш гострою [2, с. 8]. Можна констатувати, що гарантом і невід'ємною умовою міжконфесійної стабільності в таких державах повинна бути чітка позиція домінуючої релігійної організації при обліку думки і надання свободи іншим релігійним групам. Міжконфесійний діалог у масштабах української цивілізації є дієвим інструментом, який стимулює інтеграційні процеси, що сприяють згуртуванню нації та зміцненню цілісності її державно-територіального устрою. Зокрема активну і тісну взаємодію і схожі суспільні позиції представників різноманітних релігійних учень різного ієрархічного рівня з соціально-економічних, політичних і інших питань багато в чому сприяють єднанню релігійних спільнот, викорінюють передумови для взаємодиртиги та розпалювання ворожнечі.

Ключовими інституційними основами становлення міжконфесійного діалогу в сучасній Україні є Всеукраїнська рада церков і релігійних організацій (ВРЦіРО), яка займає провідне місце в цій площині. Об'єднуючи у своєму складі провідні християнські церкви (православні, католицькі та протестантські), одне юдейське та три мусульманські релігійні об'єднання, ВРЦіРО фактично представляє понад 90 % релігійної мережі України. Саме тому рівень діалогу, співпраці та досягнутих домовленостей у межах цього консультативно-дорадчого органу, що діє на громадських засадах без статусу юридичної особи, є прикладом найбільшого суспільного порозуміння у релігійному сегменті.

Звичайно, не можна говорити про те, що діяльність Всеукраїнської ради церков і релігійних організацій є виключною та дозволяє вирішувати і запобігати усім конфліктам чи суперечностям, які на сьогодні виникають на регіональному рівні по лінії православних церков різних юрисдикцій, православних та греко-католицьких громад, більш поширених конфесій та нових релігійних течій тощо. Однак поряд з цим важливе значення має сам факт зустрічей, спілкування та постійного діалогу глав та представників згаданих релігійних об'єднань, що, безперечно, сприяє побудові толерантних та партнерських відносин у релігійному середовищі України.

Окрім Всеукраїнської ради церков і релігійних організацій, на національному рівні функціонують і інші консультативно-дорадчі органи, які у різній мірі сприяють міжконфесійному діалогу. Серед них можна назвати Наряду представників християнських церков України (Нарада церков), Ряду євангельських протестантських церков України (РЕПЦУ), Українську міжцерковну раду (УМР), Всеукраїнську раду християнських церков (ВРХЦ) та Ряду представників Духовних управлінь і центрів мусульман України при Державному комітеті України у справах національностей та релігій [3].

Важливим є те, що і зараз продовжується співпраця церков і релігійних організацій у форматі консультативно-дорадчих органів при міністерствах та відомствах. До громадських рад, які створені при міністерствах і відомствах, окрім

науковців, експертів, політичних діячів та уповноважених осіб, входять представники різних конфесій, делеговані зацікавленими членами Всеукраїнської ради церков і релігійних організацій.

Важливу роль відіграє душпастирська опіка, При Міністерстві оборони України була утворена рада з метою налагодження тісної співпраці міністерства з українськими церквами і релігійними організаціями для задоволення релігійних потреб військовослужбовців та духовного, морально-естетичного, військово-патріотичного виховання особового складу Збройних сил України.

Слід відзначити, що в рамках реалізації положень Меморандуму про співробітництво із Всеукраїнською радою церков і релігійних організацій Національна експертна комісія України з питань захисту суспільної моралі утворила Науково-консультативну раду з питань релігії та національностей задля опрацювання проблемних питань, пов'язаних з необхідністю аналізу публікацій та інших матеріалів на предмет розпалювання релігійної чи національної ворожнечі, образи релігійних почуттів віруючих тощо. До участі у цій раді при комісії запрошені зацікавлені представники церков і релігійних організацій.

Звичайно, здійснювати міжконфесійне співробітництво потрібно через миротворчість, культурне, моральне і патріотичне виховання, благодійність, охорона пам'яток історії та культури, охорону навколишнього середовища та підтримка інституту сім'ї, материнства і дитинства [4, с. 211]. Традиційні українські конфесії, що володіють великим соціальним і культурним авторитетом, уже мають сформульовані концептуальні підходи, на підставі яких релігійні організації можуть формулювати і транслювати ідеї, здійснюючи діалог зі ключовими соціально-політичними питаннями, тим самим багато в чому визначаючи своє місце в політичному процесі.

Релігійні організації чітко розуміють значущість своєї ролі у зміцненні міжрелігійної злагоди в нашому суспільстві, особливо крізь призму акцептації політичних імперативів, адже взаємна терпимість, конструктивний діалог і співробітництво об'єднують людей, сприяють удосконаленню нашого суспільства та збереженню релігійної свободи не тільки в нашій державі, а й у світі.

На сьогодні в Україні відсутній спеціальний державний орган, покликаний займатися питаннями функціонування релігійних організацій, а також питаннями міжрелігійної взаємодії. У СРСР таким органом була Рада у справах релігій при Раді Міністрів СРСР [5, с. 118]. У Росії внесені в липні 2008 року поправки до Федерального закону "Про свободу совісті й про релігійні об'єднання" від 26 вересня 1997 року [6] можуть свідчити про підготовку до створення відповідного уповноваженого органу виконавчої влади.

Спільні зусилля двох інституцій — держави і релігійних спільнот — зможуть вирішити проблемні питання спільної діяльності з розвитку міжцивілізаційного, міжкультурного і міжрелігійного діалогу, в дискусіях на тему прав і свобод людини, а також збереження і зміцнення української держави, розвитку української мови і культури.

Величезна кількість соціальних проблем, найбільш гострих, часто вирішується тільки на рівні та за допомогою парафій, джамаатів, громад. У цьому контексті релігійні організації виступають у якості дієвого інституту громадянського суспільства, багато в чому виконуючи функцію соціальної консолідації.

Зараз церква розглядається багатьма дослідниками як єдина сила, здатна організувати соціальну підтримку на місцях. Справа в тому, що на сьогодні між владою і церквою склалися дуже хороші взаємини, які дозволяють церкві почувати себе в регіонах досить спокійно. Якщо говорити про вибір напрямків діяльності груп, то у всіх парафіях склалися ті чи інші традиції, багато в соціальній роботі залежить від складу прихожан, їх особистих можливостей, багато роблять люди, які входять до соціального активу.

Використовується у роботі й допомога фахівців, наприклад, лікарів, які готові надати підтримку хворим. Іншими словами, багато що залежить від людей, перш за все від тих, які є найбільш соціально активними. Важливість саме регіонального рівня діяльності релігійних організацій і співпраця з органами влади є першорядними. Оскільки саме на місцевому та регіональних рівнях релігійні організації найближче знаходяться і до пастви, і до жителів, найбільше обізнані про проблеми, у них більше можливостей для взаємодії з місцевими та регіональними органами влади, то вони здатні вживати найбільш ефективні заходи. Слід підкреслити, що за останні роки були збудовані конструктивні відносини з державною владою, регіональними та місцевими адміністраціями. А це означає, що священнослужителі та молодіжні активісти можуть ініціювати переговори з надання для використання церквою приміщень, засобів підтримки освітнього процесу та інших ресурсів, якими володіють школи, бібліотеки [4, с. 422].

Розглядаючи міжконфесійний діалог крізь призму взаємодії державних і релігійних інститутів, слід вказати також на необхідність більшої активності власне релігійних організацій, захист своїх законних інтересів у вирішенні різних конфліктних ситуацій з використанням відповідних правових механізмів. При цьому громадські і релігійні інститути повинні тісно взаємодіяти, особливо в галузі освіти та соціальної роботи. Необхідною умовою є також цілеспрямованість самих громадян. У сучасних українських умовах для досягнення потрібного результату необхідна цілеспрямована державна політика, що охопить усі канали соціалізації, сформує установки толерантної свідомості і поведінки.

Ефективність міжконфесійного діалогу багато в чому залежить від зважених виступів релігійних діячів (також державних діячів і політиків), від ступеня і форми співпраці або суперництва самих релігійних діячів різних конфесій, від характеру висвітлення історії взаємини спільностей в Україні. Міжконфесійний діалог в Україні слід розглядати в координатах конвергенції двох причинних комплексів: сучасних тенденцій, які акцентують проникнення релігійних поглядів в усі верстви політичного процесу, інверсію політичної та неполітичних сфер, а також тривалими традиціями інтегрального співіснування різних конфесійних спільнот в українській цивілізації.

Внаслідок цього міжконфесійний діалог в Україні може бути розглянуто за такими напрямками: діалог інституціоналізованих конфесій, діалог релігійних лідерів, діалог у процесі соціального служіння релігійних організацій, діалог між державними, світськими і релігійними сегментами суспільства, цивілізаційна проекція діалогу прихильників різних конфесійних традицій, — це все створить фундамент стійкості української цивілізації.

Список використаних джерел

1. Релігія і влада в Україні: проблеми взаємовідносин : інформаційно-аналітичні матеріали до Круглого столу на тему “Державно-конфесійні відносини в Україні, їх особливості і тенденції розвитку” 8 лютого 2011 р. [Електронний ресурс] Центр Разумкова. — URL : http://www.uceps.org/upload/prz_2011_Rlg_sml.pdf.
2. Capelle, P. (éd.) Dieu et la Cité. Le statut contemporain du théologico-politique [Texte] / Capelle, P. (éd.). — Paris : d. Cerf, 2008. — 320 p. — (coll. Philosophie & Théologie)
3. Васін, М. Характеристика розвитку міжконфесійних відносин в Україні / Максим Васін [Електронний ресурс] Релігійно-інформаційна служба України. — URL : http://risu.org.ua/ua/index/expert_thought/analytic/33613.
4. Мчедлова, М. М. Место религии в социально-политическом процессе: цивилизационные основания и современные тенденции [Текст] : дис. ... д-ра полит. наук : 23.00.02 / Мчедлова Мария Мирановна. — М., 2011. — 340 л.
5. Дюги, Л. Социальное право, индивидуальное право и преобразование государства [Текст] / Л. Дюги. — М. : Изд. Н. Н. Ключкова, 1909. — 147 с.

6. О свободе совести и о религиозных объединениях : Федеральный закон Российской Федерации от 26.09.1997 г. № 125-ФЗ [Электронный ресурс] Консультант Плюс. — URL : <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=115879>.

Надійшла до редакції 12.10.2012

Онищук С. В. Межконфессиональный диалог в современной Украине

Рассмотрена проблематика межконфессионального диалога в современной Украине. Межконфессиональный диалог рассматривается сквозь призму многоконфессиональности украинской цивилизации. Освещены ключевые институциональные основы становления межконфессионального диалога в современной Украине.

Ключевые слова: государство, церковь, межконфессиональный диалог, Всеукраинский совет церквей и религиозных организаций.

Onyshchuk, S. V. Interfaith Dialogue in Modern Ukraine

The scientific paper is devoted to problems of interfaith dialogue in modern Ukraine. Interfaith dialogue is seen through the prism multi-confessional of Ukrainian civilization. Also highlights key institutional foundations of development interfaith dialogue in contemporary Ukraine.

Keywords: state, church, interfaith dialogue, National Council of Churches and Religious Organizations.

